

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

2-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-2

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-2

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№SI-2 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2025-SI-2>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабилова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдугани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвохид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решают задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариёва Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

ВМЕСТЕ СОЗДАВАЯ БУДУЩЕЕ СОЦИАЛЬНОЙ НАУКИ.....	6
1. Сейтов Азамат ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ КАК ЛИДЕРОВ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	8
2. Xolbekov Abdug‘ani ШАХС ИЖТИМОЙИ ФАОЛИЯТИ ОМИЛЛАРИ ВА СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ (7 “Г” ФОРМУЛАСИ ТАЛҚИНИДА).....	16
3. Farfiyev Baxramdjan, Abdupattaev Mumin Mirzo DUNYOVIYLIK VA DINIYLIK UYG‘UNLIGI, BAG‘RIKENGLIKNI TA‘MINLASH – IJTIMOIY BARQARORLIK ASOSI.....	23
4. Abduraxmonova Manzura KAM TA‘MINLANGAN OILALAR TUSHUNCHASINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	32
5. G‘afforova Mavlyuda SIYOSIY YETAKCHINING SHAKLLANISHI VA UNDA IMIJNING O‘RNI.....	40
6. Seitova Zuhra AL-FOROBIIY: FALSAFA, AXLOQ VA SIYOSIY FIKRLAR.....	48
7. Alikariyeva A‘loxon TA‘LIM SIFATI TALABALAR NIZOHIDA: SOTSIOLOGIK TADQIQOT NATIJALARI.....	53
8. Kamalova Khatira QARAQALPAQ XALQÍ HAYAL-QÍZLARÍNÍN JÁMIETLIK-SIYASIY BELSENDILIGI.....	60
9. Якубов Ильдар ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В КНР.....	72
10. Burxanov Xusniddin RAQAMLI JAMIYATDA AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHNING IJTIMOIY NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	79
11. Hojiyev Zavqiddin IJTIMOIY XAVFSIZLIK: ILMIY-NAZARIY VA SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	88
12. Axmedova Feruza TIBBIYOT IJTIMOIY INSTITUT SIFATIDA.....	96
13. Akramov Xusan ISLOMIY QADRIYATLAR VA IJTIMOIY ME‘YORLAR: IMOM AL-BUXORIY HADISLARINING SOTSIOLOGIK TAHLILI.....	106
14. Axmedov Qaxramon IJTIMOIY XODIMLARNI TAYYORLASHDA PROFESSIONAL TA‘LIMNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY JIHA TLARI.....	112
15. Raximova Shaxnoza AXBOROT-KUTUBXONA FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	123
16. Xaydarova Javohira RAHBAR AYOLLARLARNING BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARINI JORIY ETISH.....	131

17. Kamilov Farxod INTERNAT MUASSASALARINI NOINSTITUTIONALLASHTIRISH: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	142
18. Razzakova Nargis MUSTAHKAM OILAVIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLARNING O'RNI VA TRANSFORMATSIYALASHUV JARAYONI.....	150
19. Axmedova Ra'no O'ZBEKISTON YOSHLARI FAROVONLIGINING TAHLILI: JAHON QADRIYATLARI TADQIQOTI (WORLD VALUES SURVEY) MA'LUMOTLARI ASOSIDA.....	157
20. Мирзаева Шахноза ЖЕНСКОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО В УСЛОВИЯХ РЕФОРМ: РЕЗУЛЬТАТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ.....	165
21. Вахидова София ЭВОЛЮЦИЯ ГЕНДЕРНЫХ РОЛЕЙ И РОЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖПОКОЛЕНЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОТ БЭБИ-БУМЕРОВ ДО ПОКОЛЕНИЯ X.....	174
22. Bozorova O'limaxon IJTIMOIY KAPITALNING MINTAQAVIY O'ZIGA XOSLIKLARI: SHARQ VA G'ARB TAJRIBASI.....	183
23. Ruyiddinova Aisha INSON ONGIDAGI AXBOROT STEREOTIPLARINING ISHONCHLI AXBOROTGA TA'SIRI.....	195
24. Tursunboyev Jahongir SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING ISTIQBOLLI YOSH RAHBAR KADRLAR TAYYORLASH TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI.....	201
25. Raximbayeva Oftobxon ZAMONAVIY RAXBARLARDA KASBIY VA IJTIMOY KOMPETENSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	208
26. Sharopov Sadridin INTELLEKTUAL SALOHİYAT – YOSH RAHBARLAR BOSHQARUV FAOLIYATI SAMARADORLIK OMILI SIFATIDA.....	215
27. Burxanov Xusniddin RAQAMLI JAMIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHIDA ALGORITMIK YONDASHUVLAR.....	224
28. Mamaziyaeva Nargiza O'ZBEKISTON VA TURKIYADA SOG'LOM TURMUSH TARZI VA OQILONA OVQATLANISH AMALIYOTINING QIYOSIY TAHLILI.....	232
29. Murodova Fotimabonu, Axmedova Feruza O'ZBEKISTONDA RAQAMLI SOTSIOLOGIYA: MILLIY HOLAT VA XALQARO TAJRIBALAR.....	238

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Axmedova Ra'no,

O'zbekiston Respublikasi yoshlar ishlari agentligi huzuridagi
Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni
tayyorlash instituti tayanch doktoranti
e-mail: rn.akhmedova@gmail.com

O'ZBEKISTON YOSHLARI FAROVONLIGINING TAHLILI: JAHON QADRIYATLARI TADQIQOTI (WORLD VALUES SURVEY) MA'LUMOTLARI ASOSIDA

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.18354970>

ANNOTATSIYA

Maqola O'zbekiston yoshlari farovonligini tadqiq etishga bag'ishlangan bo'lib, uning metodologik asosini World Values Survey (WVS) ma'lumotlari tashkil etadi. Tadqiqotda oltinchi (2011) va yettinchi (2022) to'liqlarning kodlangan ma'lumotlari ikkilamchi tahlil qilingan. Tahlil jarayonida nafaqat an'anaviy iqtisodiy ko'rsatkichlar, balki baxt va hayotdan qoniqish darajasi, sog'liq va moliyaviy ahvolni baholash kabi subyektiv indikatorlar ham qamrab olingan. Bunday multidisiplinar yondashuv ijtimoiy-madaniy muhitdagi dinamik o'zgarishlarni aniqlash hamda yoshlar hayoti sifatiga bevosita ta'sir etuvchi omillarni belgilash imkonini beradi. Olingan xulosalar davlatning yoshlarga oid siyosati va ijtimoiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda, inson kapitalini mustahkamlashga qaratilgan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: yoshlar, farovonlik, World Values Survey, baxt darajasi, hayotdan qoniqish, moddiy holatni baholash.

Ахмедова Раъно,

Базовый докторант Института по изучению проблем молодежи
и подготовки перспективных кадров при Агентстве по делам молодежи
e-mail: rn.akhmedova@gmail.com

АНАЛИЗ БЛАГОСОСТОЯНИЯ МОЛОДЕЖИ УЗБЕКИСТАНА: НА ОСНОВЕ ДАНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯ МИРОВЫХ ЦЕННОСТЕЙ (WORLD VALUES SURVEY)

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию благосостояния молодежи Узбекистана, методологической основой которой выступают Исследования Мировых Ценностей (World Values Survey). В статье произведен вторичный анализ кодированных данных шестой (2011г.) и седьмой волн (2022г.). В анализ вовлечены не только традиционные экономические индикаторы, но и субъективные показатели такие, как уровень счастья и удовлетворенности жизнью, здоровье и оценка финансового положения. Такой междисциплинарный подход позволяет выявить динамику изменений в социально-культурной среде и определить факторы, непосредственно влияющие на качество жизни молодежи. Полученные выводы могут быть

использованы при разработке государственной молодежной политики и стратегий социального развития, ориентированных на укрепление человеческого капитала.

Ключевые слова: молодежь, благосостояние, World Values Survey оценка уровня счастья, удовлетворенность жизнью, оценка финансового положения.

Akhmedova Rano,

PhD Student of the Institute for Research of the Youth Problems and Training
Prospective Personnel under Youth Affairs Agency
of the Republic of Uzbekistan
e-mail: rn.akhmedova@gmail.com

ANALYSIS OF YOUTH WELFARE IN UZBEKISTAN: BASED ON WORLD VALUES SURVEY DATA

ABSTRACT

The article is devoted to the study of youth well-being in Uzbekistan, with its methodological foundation based on the World Values Survey (WVS). A secondary analysis of coded data from the sixth (2011) and seventh (2022) waves has been carried out. The analysis includes not only traditional economic indicators but also subjective measures such as levels of happiness and life satisfaction, health status, and assessment of financial situation. This interdisciplinary approach makes it possible to identify the dynamics of changes in the socio-cultural environment and to determine the factors directly influencing the quality of life of young people. The findings can be applied in the development of state youth policy and social development strategies aimed at strengthening human capital.

Keywords: youth, welfare, World Values Survey, happiness level, life satisfaction, financial situation assessment.

KIRISH

Yoshlarning moddiy farovonligi nafaqat ularning asosiy ehtiyojlarini qondirish qobiliyatini, balki jamiyatdagi ijtimoiy harakatchanlik, turmush darajasi va umumiy barqarorlikni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. So'nggi o'n yilliklarda ushbu hodisani o'rganishning ilmiy yondashuvlari va uslublari an'anaviy va innovatsion usullarni qamrab olgan holda sezilarli darajada kengaydi. Tadqiqot amaliyotida ushbu hodisani o'rganishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishga e'tibor kuchaymoqda. Bu esa onlayn so'rovlar, ijtimoiy tarmoqlar monitoringi, katta hajmdagi ma'lumotlar tahlili kabi yangi usullar yordamida ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish imkonini bermoqda.

Moddiy farovonlikni aniqlashning nazariy yondashuvlarini ko'rib chiqaylik. «Moddiy farovonlik» atamasi odatda daromad darajasi va mulk holati bilan bog'liq. Biroq zamonaviy tadqiqotlarda bu tushunchaning ta'lim, sog'liqni saqlash va ish joylari imkoniyatlari, shuningdek, hayot sifati kabi jihatlarni qamrab olgan yanada kengroq talqini paydo bo'lmoqda.

Yoshlarning moddiy farovonligini qo'llab-quvvatlashga innovatsion yondashuvlar haqida so'z yuritganda, so'nggi yillarda ko'plab mamlakatlar yoshlarning moddiy ahvolini yaxshilash uchun yangi dasturlar ishlab chiqarib boshlaganini ta'kidlash lozim. Bu dasturlarga uy-joy subsidiyalari, bepul ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari, shuningdek, yoshlar orasida startaplar va tadbirkorlikni rag'batlantirish dasturlari kiradi. Misol uchun, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida mehnat migratsiyasi dasturlari joriy etilgan. Bu dasturlar kambag'al hududlardan kelgan yoshlarga boshqa mamlakatlarda ish topishga ko'maklashib, ularning moliyaviy ahvolini yaxshilashga xizmat qilmoqda [1].

Yoshlarning moddiy farovonligini o'rganishning zamonaviy metodologiyalari nazariy yondashuvlar va amaliy usullarning keng qamrovini o'z ichiga oladi. Miqdoriy va sifatiy tadqiqotlarni uyg'unlashtirish, shuningdek, ko'p omilli ko'rsatkichlar va subyektiv baholardan foydalanish ushbu murakkab hodisani yanada to'liqroq manzarasini yaratish imkonini beradi. Ushbu tadqiqotlar

asosida yoshlarning moddiy ahvolini yaxshilash, ularning ijtimoiy harakatchanligini oshirish va hayot sifatini yuksaltirishga qaratilgan samarali siyosatni ishlab chiqish mumkin.

METODOLOGIYA

Yoshlar farovonligini oshirish mexanizmi sifatida axborot-kommunikatsiya makonining ta'sirini o'rganish maqsadida ma'lumotlarni ikkilamchi tahlil qilish usuli asosida tadqiqot o'tkazildi. Jahon qadriyatlarini tadqiqoti (World Values Survey, WVS) ning ochiq joylangan kodlashtirilgan ma'lumotlari asosida farovonlik ko'rsatkichlariga tegishli natijalar tahlil qilindi [2]. WVS - ijtimoiy fanlar sohasidagi olimlar tarmog'i bo'lib, u qadriyat yo'nalishlarini va ularning ijtimoiy-madaniy rivojlanish, hayot sifati hamda demokratiyaga ta'sirini o'rganadi. WVS EVS (European Values Study) asosida vujudga kelgan. Ma'lumotlar bazasida respondentlarning turli hayotiy qadriyatlarga munosabati haqidagi savollarga bergan javoblari saqlanadi. Bundan tashqari, bazada respondentlarning shaxsiy xususiyatlari va ularning oila a'zolari haqida ma'lumotlar mavjud. Unda din, siyosat, axloqiy qarashlar va qadriyatlar masalalari yoritilgan. So'rovnomalarda respondentlarning bandligi va daromadlari to'g'risidagi savollar ham o'rin olgan. World Values Survey ma'lumotlar bazasi 1981-yildan 2022-yilgacha bo'lgan davrda (1981-1984, 1990-1994, 1995-1998, 1999-2004, 2005-2009, 2010-2014 va 2017-2022) dunyoning 90 ta mamlakatidan to'plangan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Bu ma'lumotlar insoniy qadriyatlarining o'zgarishi va ularning jamiyatning ijtimoiy-madaniy hayotiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan [3].

ASOSIY QISM

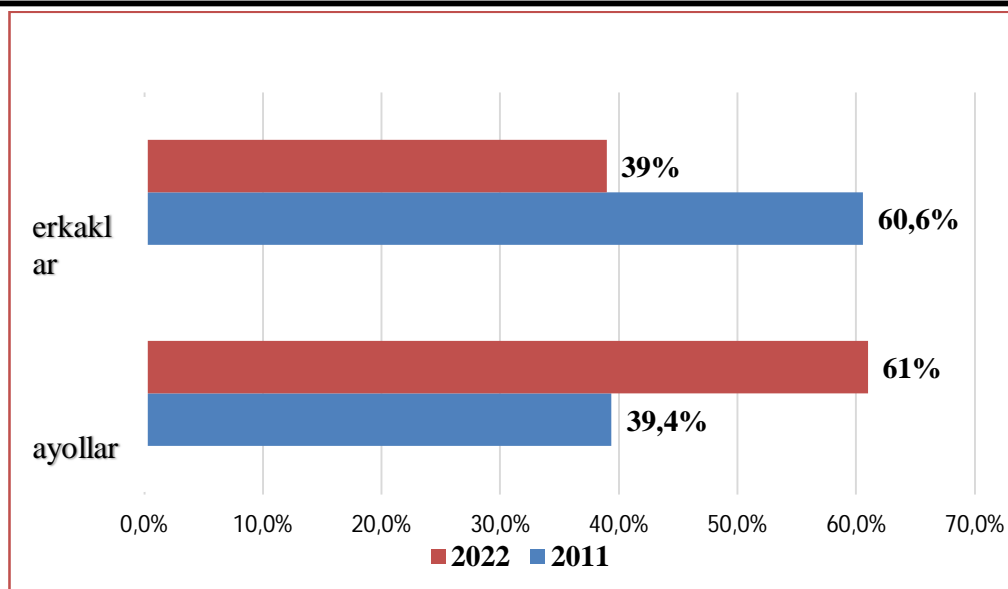
WVS so'rovnomasi yoshlar farovonligining barcha muhim ko'rsatkichlari bo'yicha savollarni qamrab oladi. Shu sababli biz ushbu tadqiqot ma'lumotlarini yoshlar farovonligini aniqlash uchun asos sifatida tanlashga qaror qildik. Tahlil baxt va hayotdan mamnunlik darajalari, salomatlik, moddiy ahvolni baholash kabi indikatorlar javoblari ikkilamchi tahlil qilindi. Keyingi bosqichlarda xavfsizlik, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, bandlik va ta'lim kabi indikator bloklar bo'yicha natijalari ham e'lon qilinadi.

Yuqorida keltirilgan indikatorlar bo'yicha asosiy va yetarlicha to'g'ridan-to'g'ri savollar asosida tadqiqotning oltinchi va yettinchi to'liqlari ma'lumotlarini qiyosiy tahlil qilindi. Ma'lumotlar SPSS va Microsoft Excel dasturlari yordamida qayta ishlandi. Tahlil boshida biz ma'lumotlarni faqat 18-30 yoshdagi yoshlar kesimida ko'rsatishga moslashtirib oldik (1-rasm).

GL	KG	KH	KV	KW	LD
Q162	Q260	Q261	Q275	Q275A	Q279
10	1	1992	6	860005	1
5	1	1999	6	860005	4
1	2	1996	2	860002	1
7	1	1994	6	860005	2
1	2	1994	6	860005	1
1	1	1990	4	860004	2
5	1	1999	4	860004	1

1-rasm. Respondentlarning yoshi va tanlangan savollar bo'yicha kodlangan ma'lumotlar saralanishi

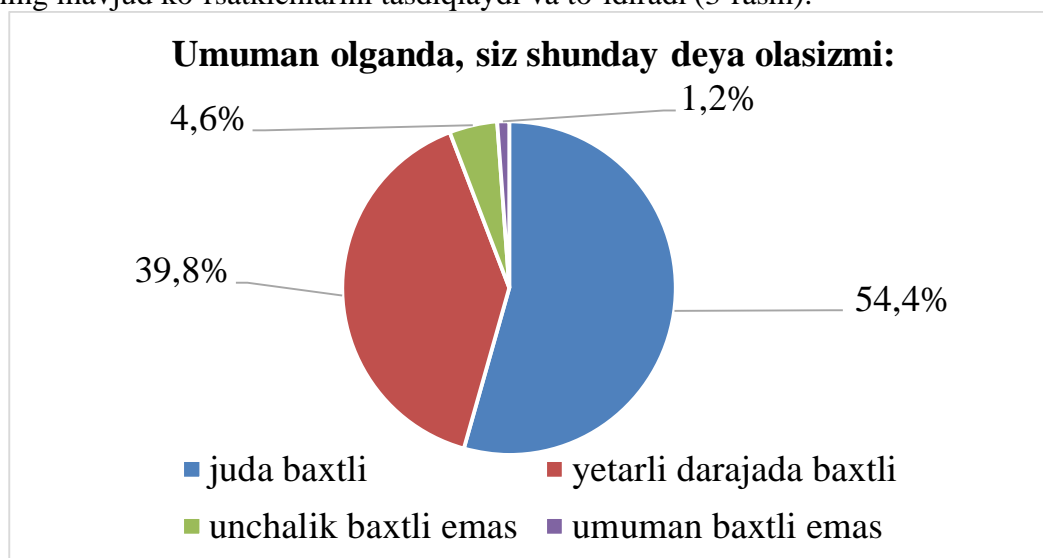
WVS ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilgi tadqiqot jami 1200 ta rasmiy intervyuni o'z ichiga olgan bo'lib, ularning 605 nafari yoshlardan iborat. 2011-yilda o'tkazilgan shunga o'xshash tadqiqotda 482 nafar yosh ishtirok etgan. Respondentlarning ushbu soni 4% xatolik chegarasi bilan tanlanmaning vakilligini ta'minlash uchun yetarli hisoblanadi. Respondentlarning jinsi haqidagi ma'lumotlar bilan quyidagi diagrammada tanishish mumkin (2-rasm).

2-rasm. Respondentlar jinsi

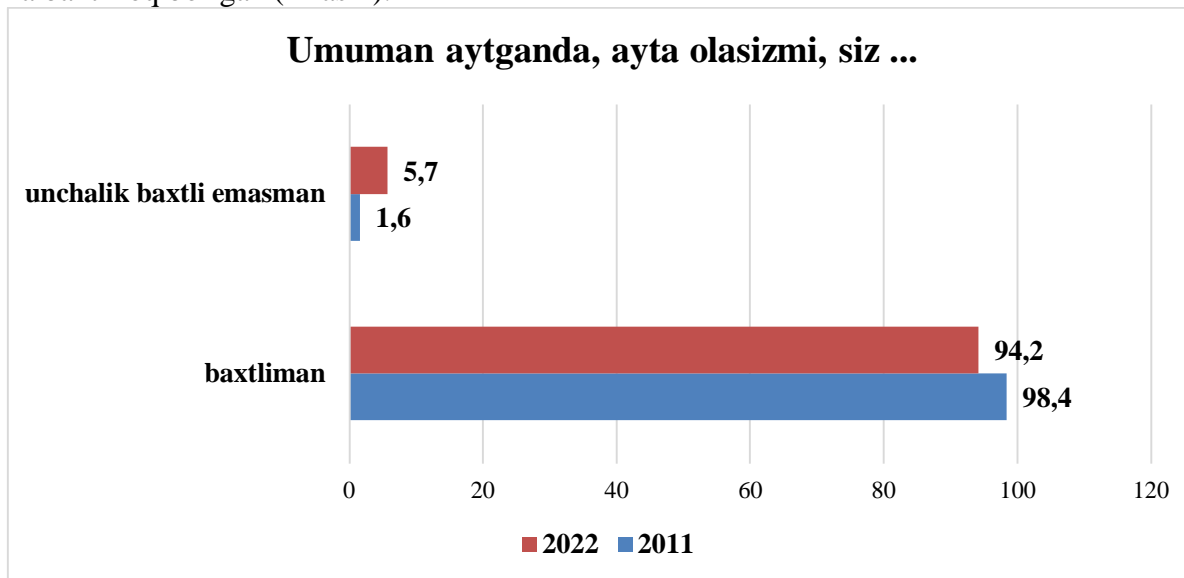
O‘zbekiston yoshlari farovonligini oshirish mexanizmi sifatida axborot-kommunikatsiya makonini o‘rganish doirasida, yoshlar farovonligi ko‘rsatkichlarini tadqiq etish masalasi dolzarbdir. Bu masala umumiy jihatdan ushbu makondagi yoshlarning ahvoli, kayfiyati va hayotdan mamnunligi haqida tasavvur hosil qiladi. Bundan tashqari, mazkur savollar hayotning turli jabhalarida yoshlarning dolzarb muammolari to‘g‘risida ma‘lumot berishi mumkin. Shu boisdan, tadqiqot so‘rovnomasining boshida respondentlarning o‘z ahvoriga bergan subyektiv baholari aniqlanadi. Keyingi bosqichda esa axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ularning turmush darajasini oshirishdagi ta‘sirini qamrab oluvchi savollar guruhi taqdim etiladi.

Respondentlar o‘z ahvollariga subyektiv baho berish maqsadida bir qator savollarga javob berishdi. So‘rovnomaning birinchi savoli yoshlarning baxtlik darajasini subyektiv baholashdan iborat edi. «O‘zingizni baxtli deb ayta olasizmi?» degan savolga respondentlarning yarmidan ko‘pi (54,4%) o‘zlarini juda baxtli ekanliklarini bildirdilar, 39,8% hayotlaridan mamnun ekanliklarini ko‘rsatdilar, 4,6% esa o‘zlarini baxtli his qilmasliklarini ta’kidladilar. Ushbu ma‘lumotlar Jahon baxt hisobotining natijalariga mos keladi. Unga ko‘ra, O‘zbekiston eng baxtli mamlakatlar reytingida 143 davlat orasida 47-o‘rinni egallaydi. Shunday qilib, mazkur tadqiqot natijalari mamlakatdagi baxtlik darajasining mavjud ko‘rsatkichlarini tasdiqlaydi va to‘ldiradi (3-rasm).

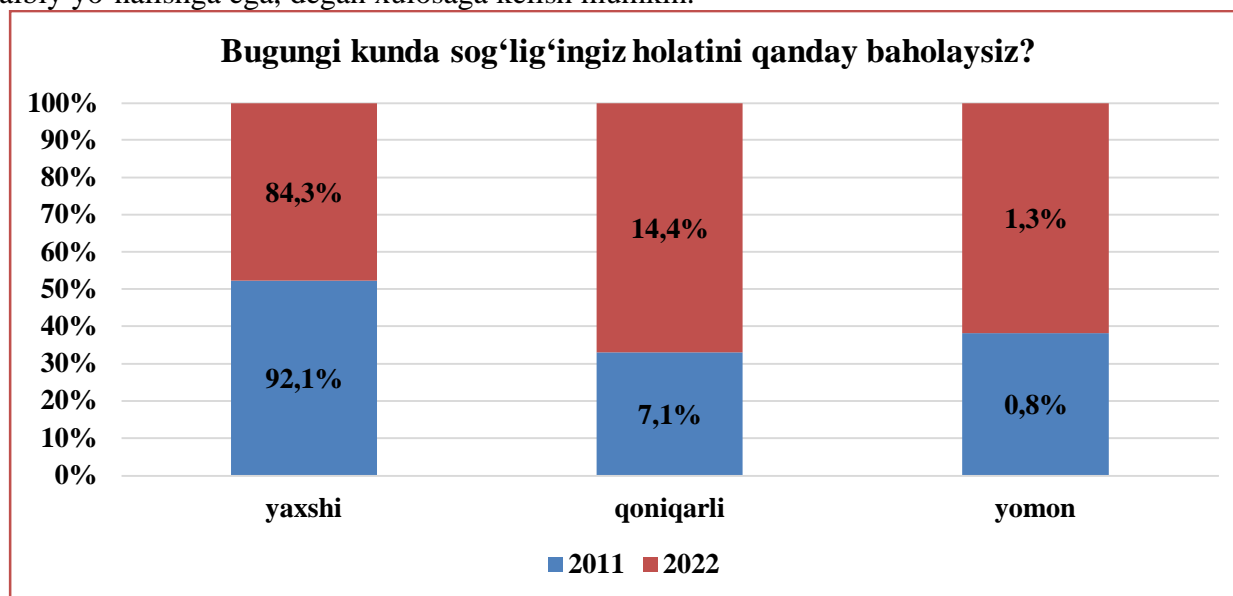
3-rasm. Baxt darajasini baholash

Baxt darajasini subyektiv baholash bo'yicha javoblarni umumlashtirib, so'rovda qatnashgan yoshlarning deyarli barchasi (94,2%) o'zini baxtli deb hisoblaydigan xulosaga kelindi. Respondentlarning «juda baxtli» va «yetarlicha baxtli» javoblarini umumiy yig'indi sifatida ko'rib chiqilganda, 2011-yilgi WVS tadqiqotining 6-to'lqinidagi shunga o'xshash savol ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston yoshlarining 98,4 foizi baxtli edi. Demak, 2022-yil ma'lumotlariga ko'ra, bu ko'rsatkich 4,2 foizga pasaygan. Bu esa ikki barobar ko'proq respondentlar o'zlarini unchalik baxtli emas deb ta'kidlaganlarini anglatadi (5,7%). Mazkur ko'rsatkich yoshlarning ushbu avlodida o'z hayotidan norozilik tendensiyasi ortib borayotganini ko'rsatishi mumkin, holbuki 10 yil oldin yoshlar ancha baxtliroq bo'lgan (4-rasm).

4-rasm. Baxt darajasi baholarining taqqoslanishi

Keyingi savol hozirgi vaqtdagi o'z sog'lig'ini subyektiv baholashdan iborat edi, bunda yoshlarning ko'pchiligi o'z sog'lig'ining ijobiy holatini qayd etishdi (5-rasm). 2022-yilda yoshlarning 14,4 foizi sog'lig'ini qoniqarli deb baholagan bo'lsa, 2011-yilda bu ko'rsatkich ikki baravar past (7,1%) edi. Shundan kelib chiqib, sog'liqni saqlash tizimi o'z rivojlanishida yetarlicha salbiy yo'nalishga ega, degan xulosaga kelish mumkin.

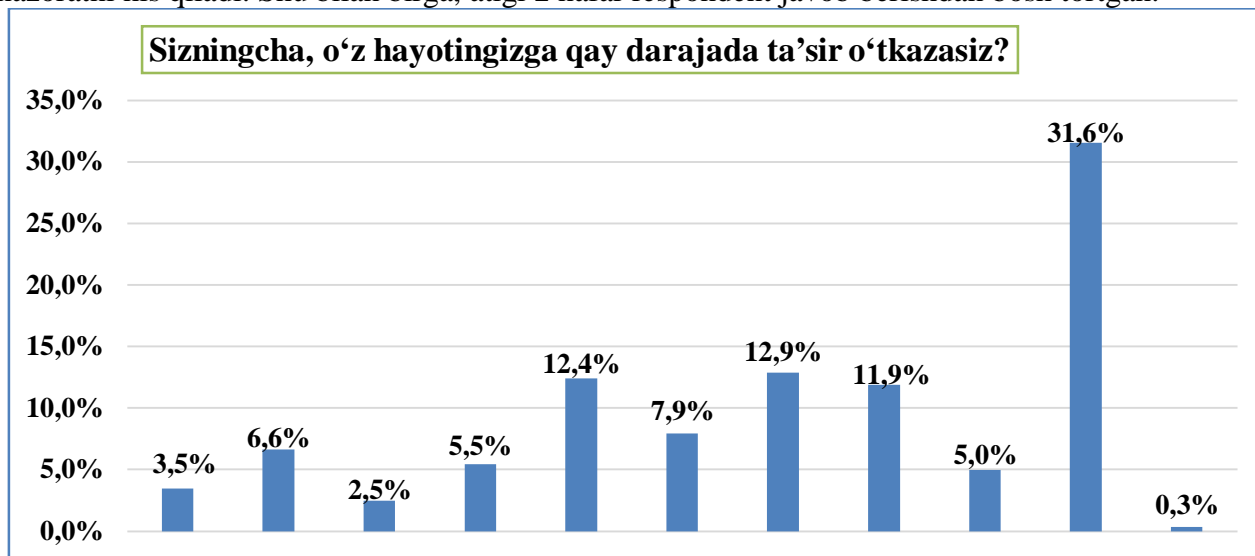
5-rasm. Salomatlik darajasini baholashning qiyosiy tahlili

Salomatlik statistikasini keltirar ekanmiz, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, funksional buzilishlar 10-14 yoshdagi o'smirlarning 10 foizida va 15-17 yoshdagi

o'smirlarning 11 foizida eng keng tarqalganligini ta'kidlash joiz. Shuningdek, butun dunyo bo'yicha 10 yoshdan 19 yoshgacha bo'lgan har yettinchi yosh (14%) ruhiy kasalliklardan aziyat chekmoqda [4]. Tadqiqotimizga ko'ra, yoshlarning 14,4 foizi o'z salomatlik holatini qoniqarli, 1,3 foizi esa umuman yomon deb hisoblasa, bu salomatlik ko'rsatkichlari dunyo bo'yicha ko'rsatkichlardan ikki baravar yuqori ekan. O'smirlar va yoshlardagi bunday sog'liq muammolari ijtimoiy qiyinchiliklar, ruhiy kasalliklar, psixoaktiv moddalarni iste'mol qilish va kiber-ijtimoiylashuv tufayli kelib chiqishi mumkin.

Farovonlik darajasini oshirishning muhim omili odamlarning o'z hayotida ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirishga bo'lgan ruhiy tayyorgarligi hisoblanadi. Yoshlar o'z hayotlarining kechishiga qay darajada ta'sir ko'rsatadi, degan savolga faqat uchdan bir qismi (31,6%) o'zlarining kuchli ta'sirini ta'kidlagan bo'lsa, 3,5 foizi buning mutlaqo aksini bildirgan (6-rasm).

Bu o'rinda shkala ko'rsatkichlarini ijobiylik va salbiylik darajasiga ko'ra guruhlash maqsadga muvofiq. Agar shkala bo'yicha 1 dan 3 gacha bo'lgan baholar (12,6%) yoshlarning o'z hayotiga ta'sirining zaifligini ko'rsatsa, 4-6 baholarni (25,8%) bu masalada yetarlicha ikkilanishni aks ettiradigan neytral ko'rsatkichlar deb hisoblash mumkin. Shkala bo'yicha 7-10 ko'rsatkichlar birgalikda 61,3 foizni tashkil etadi. Demak, yoshlarning aksariyat qismi o'z hayoti ustidan muayyan nazoratni his qiladi. Shu bilan birga, atigi 2 nafar respondent javob berishdan bosh tortgan.

6-rasm. O'z hayotiga ta'sirni baholash

Keyingi savollar bloki yoshlarning ruhiy holatini o'rganishni davom ettirib, ko'proq ularning hayotdan qoniqishini aniqlashga qaratilgan. Hayotidan mutlaqo qoniqmagan yoshlar 4,1 foizni, to'liq qoniqqanlar esa 24,1 foizni tashkil etdi. Ta'kidlash joizki, 4-6 ball shkalasi bo'yicha jami 29,4 foiz yetarli darajada qoniqishini bildirgan. Buni 7-10 ball oralig'idagi umumiy natijalar ham tasdiqlaydi - respondentlarning yarmidan ko'pi (54%) o'z hayotidan mamnunligini ifodalagan.

Yoshlarning 5 foizi o'z moliyaviy ahvolidan qoniqmasligini bildirgan bo'lsa, ularning beshdan bir qismi (20,5%) to'liq qoniqish hosil qilgan. Bu yerda 4-6 shkalalar bo'yicha yetarlicha yuqori ko'rsatkichlar mavjud bo'lib, jami respondentlarning uchdan bir qismini (31,8%) tashkil etadi. Shuningdek, shkala bo'yicha 7-10 ballni umumlashtirganda, yoshlarning yarmidan ko'pi (53,7%) o'z moliyaviy ahvolidan mamnunligini ko'rish mumkin. Yana bir bor ta'kidlash lozimki, yoshlarning umuman hayotidan qoniqishi haqidagi savolga ham xuddi shunday umumiy ko'rsatkich xos bo'lgan (1-jadval).

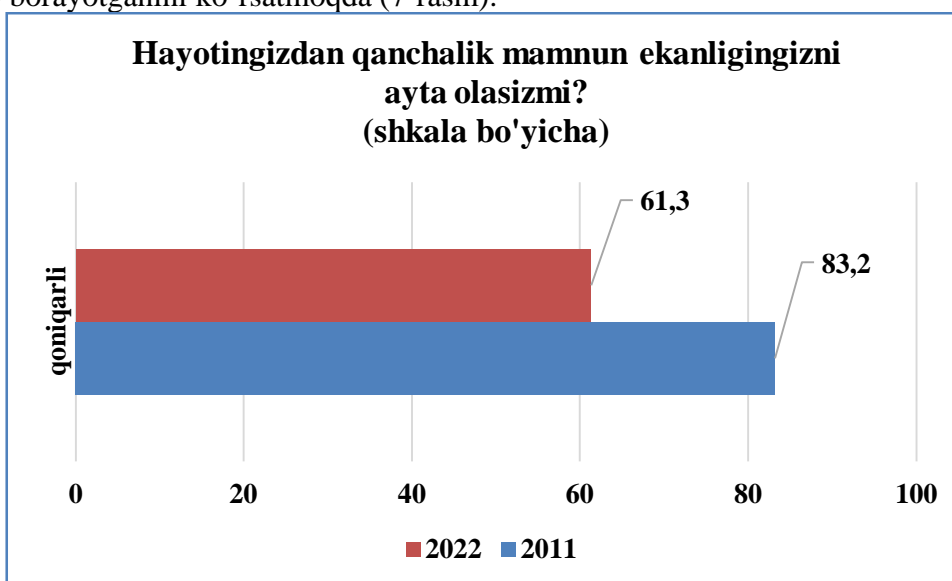
O'z hayoti va moliyaviy ahvolidan qoniqish darajasi

1-jadval

Shkala	O'z hayotidan mamnunlik	Moliyaviy ahvoldan qoniqish
Butunlay norozi	4,1%	5,0%
2	8,9%	5,6%
3	3,5%	3,1%
4	7,3%	5,0%

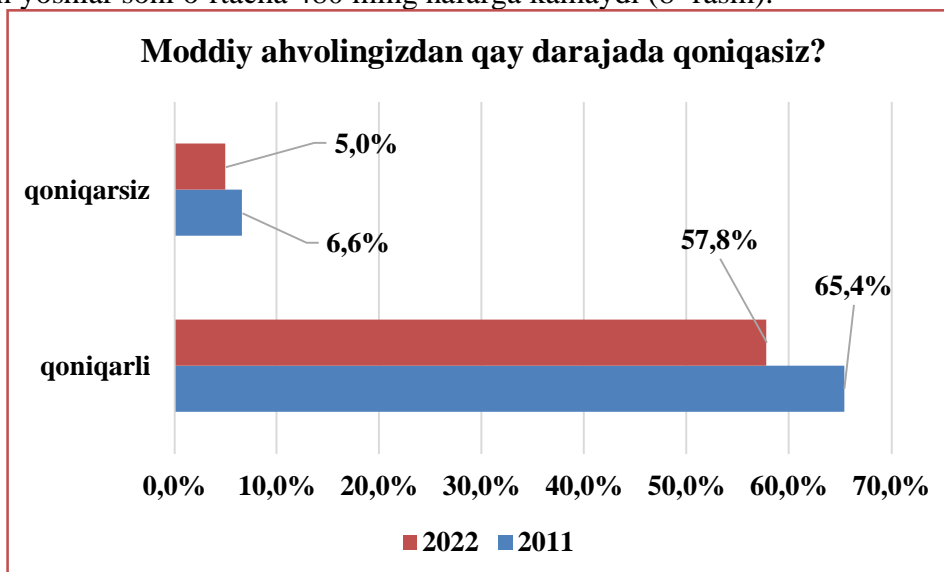
5	12,7%	13,6%
6	9,4%	11,4%
7	12,4%	12,6%
8	11,6%	14,9%
9	6,0%	8,4%
to'liq qoniqqan	24,1%	20,5%
Javob yo'q	-	-

Taqqoslash maqsadida respondentlarning ijobiy va salbiy javoblarini umumlashtirganimizda, 2022-yilda hayotdan mamnun bo'lgan yoshlar soni atigi 2/3 qismni (61,3%) tashkil etgani ma'lum bo'ldi. Bu ko'rsatkich tadqiqotning 6-to'qlinidagi 83,2 foizlik natijadan sezilarli darajada farq qiladi. Hayotdan qoniqish darajasidagi farq 21,8 foizni tashkil etib, bu yoshlar orasida hayotdan mamnunlik darajasi pasayib borayotganini ko'rsatmoqda (7-rasm).

7-rasm. Hayotdan qoniqish darajasini taqqoslash

Tadqiqotning 6-to'qlinida ishtirok etgan respondentlarning 65,4 foizi moliyaviy qoniqishni bildirgan, bu joriy to'liq natijalaridan 7,6 foiz (57,7 foiz) yuqoridir. Norozilar soni 7-to'liqiga (5%) nisbatan 1,6 foizga ko'payib, 6,6 foizni tashkil etdi. O'n yillik farq bilan, o'z moliyaviy ahvolidan mamnun bo'lgan yoshlar soni o'rtacha 480 ming nafarga kamaydi (8-rasm).

8-rasm. Respondentlarning moliyaviy qoniqishini taqqoslash.

Hayotdan mamnunlik faqatgina odamlarning subyektiv qoniqishini aks ettiruvchi ko'rsatkich emas. Aslida, u davlat tomonidan to'laqonli hayot kechirish uchun yaratilgan ijtimoiy shart-sharoitlardan kelib chiqadi. Xususan, u bir necha sohalarni qamrab oladi: sog'liq, xavfsizlik, moliyaviy ahvol va umuman olganda, xalqning asosiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Ushbu ta'rif "Ijtimoiy himoya tizimi" tushunchasiga mos keladi. Bu tizim jamiyatda kambag'allik va tengsizlikni kamaytirish, bandlikni qo'llab-quvvatlash, sog'liqni saqlash va aholining barcha qatlamlari uchun umr bo'yi ta'lim olish huquqini ta'minlash, oilalar va alohida shaxslarga hayotiy muammolar va qiyinchiliklarni yengishda yordam berishga qaratilgan strategiya va dasturlar majmuasidir [5]. Ya'ni, bu jamiyat a'zolarining oziq-ovqat va boshpana kabi insonning asosiy ehtiyojlarini qondira olishini ta'minlashga mo'ljallangan davlatning qo'llab-quvvatlash tizimidir [6].

XULOSA

World Values Survey (Jahon qadriyatlarini tadqiqoti (WVS)) tadqiqoti yoshlar farovonligini baholashning barcha ko'rsatkichlari: salomatlik, hayotdan mamnunlik, moddiy ahvolni baholash, xavfsizlik, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati, bandlik va ta'lim bo'yicha savollarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada baxt va hayotdan mamnunlik darajasi, salomatlik, moddiy ahvolni baholash kabi farovonlik indikatorlari bo'yicha tadqiqot natijalarining ikkilamchi tahlili amalga oshirilgan.

Jahon qadriyatlarini tadqiqotining oltinchi (2011-yil) va yettinchi (2022-yil) to'lqinlari kodlangan ma'lumotlarining ikkilamchi qiyosiy tahliliga ko'ra, yosh avlodning quyidagi holati aniqlandi: baxt darajasining 4,2 foizga pasayishi, hayotdan qoniqish ko'rsatkichlarining 21,8 foizga kamayishi, o'z salomatligini baholashning 7,8 foizga tushishi, moliyaviy holatidan qoniqishning 7,6 foizga pasayishi kuzatildi.

Yoshlar farovonligi holati bo'yicha to'liq tasavvurga ega bo'lish uchun yoshlarning xavfsizlik, bandlik, ma'lumot darajasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari kabi indikatorlarni ham tadqiq etish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. OECD. Investing in Youth: Uzbekistan. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 160 p. – DOI: 10.1787/9789264315414-en.
2. World Values Survey Association. World Values Survey: Round 6 – Country-Pooled Datafile 2010-2014 – Madrid: JD Systems Institute, 2014.
3. World Values Survey Association. World Values Survey: Round 7 (2017–2022). – World Values Survey Association, 2022.
4. World Health Organization. Adolescent mental health. – WHO, 2023.
5. <https://telegra.ph/prezident-respubliki-uzbekistan-podpisalrassporyazhenie-o-merah-posovershenstvovaniyu-sistemy-socialnoj-zashchity-naseleniya-re-02-17>
6. Encyclopedia Britannica. Social welfare program // Encyclopedia Britannica. – 2024.
7. Inglehart R., Welzel C. Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – 333 p.
8. Inglehart R., Haerpfer C., Moreno A., et al. (eds.) World Values Survey: Round Six – Country-Pooled Datafile Version. – Madrid: JD Systems Institute, 2014. – URL: <https://www.worldvaluessurvey.org>
9. Haerpfer C., Inglehart R., Moreno A., et al. (eds.) World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile. – Madrid: JD Systems Institute, 2022. – URL: <https://www.worldvaluessurvey.org>
10. UNDP Uzbekistan. Human Development Report: Youth and Sustainability in Uzbekistan. – Tashkent: UNDP, 2023. – 124 p. – URL: <https://www.undp.org/uzbekistan>
11. UNFPA Uzbekistan. Youth Well-Being and Family Values in Central Asia. – Tashkent, 2022. – 78 p.

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000